

WPLYW PŁATNOŚCI UZUPEŁNIAJĄCYCH NA OPŁACALNOŚĆ PRODUKCJI ZIEMNIAKÓW SKROBIOWYCH

Agnieszka Ginter, Marek Niewęglowski
Akademia Podlaska w Siedlcach

Abstrakt. Artykuł przedstawia analizę opłacalności produkcji ziemniaków skrobiowych w okresie dwóch sezonów kampanii ziemniaczanej, tj. 2007/2008 oraz 2008/2009, z jednoczesnym wskazaniem głównych czynników generujących wyniki produkcyjno-ekonomiczne z tytułu tej działalności rolniczej. W pracy szczególną uwagę zwrócono na znaczenie płatności dla plantatorów omawianego surowca w kształtowaniu ich sytuacji dochodowej.

Słowa kluczowe: ziemniaki skrobiowe, opłacalność produkcji, płatności dla plantatorów ziemniaków skrobiowych, wpływ

WSTĘP

Dnia 1 maja 2008 roku minęły pełne cztery lata funkcjonowania polskiego rolnictwa w strukturach unijnych. W tym czasie zanotowano szereg zmian na rynku rolnym, które niewątpliwie były następstwem Wspólnej Polityki Rolnej (WPR).

Przystąpienie do Unii Europejskiej (UE) poprzedził długi okres przygotowań, które w przypadku rolnictwa były szczególnie intensywne i wymagały licznych zmian w dotychczasowym systemie funkcjonowania tego sektora.

Przed akcesją Polski do UE głównym instrumentem wspierania polskiego sektora rolnego była polityka interwencji rynkowej i ochrony przed nadmiernym importem. Bariery celne były jednym z najistotniejszych instrumentów ochrony przed konkurencją towarów z importu. Mimo obaw w tym względzie, rynkowe uwarunkowania produkcji rolniczej w Polsce po akcesji do UE uległy znacznej poprawie. W pierwszym roku członkostwa odnotowano istotny wzrost cen na krajowym rynku rolno-żywnościowym.

Był on w znacznym stopniu do przewidzenia z uwagi na niższe ceny żywności w Polsce niż w krajach unijnych oraz decydujący wpływ WPR na ich poziom [Komorowska 2006].

Wstąpienie Polski do UE otworzyło przed polskim rolnictwem nowe możliwości dofinansowania prowadzonej działalności. Finansowanie to w bardzo istotny sposób oddziałuje na dochody rolnicze. Stanowią go środki przekazywane w ramach różnego rodzaju dopłat i funduszy strukturalnych [Niewęglowski 2006].

Polscy producenci rolni, w tym plantatorzy ziemniaków skrobiowych, zostali objęci nowymi regulacjami prawnymi. Uwarunkowania unijne wpłyną na wielkość i kształt rynku skrobi ziemniaczanej, co z kolei, w sposób bezpośredni, będzie oddziaływać na liczbę producentów ziemniaków skrobiowych [Ginter i in. 2004].

CEL, MATERIAŁ I METODY

Celem pracy jest analiza poziomu opłacalności produkcji ziemniaków skrobiowych na podstawie danych z dwóch ostatnich lat gospodarczych, tj. 2007 i 2008 roku (kampania 2007/2008 oraz 2008/2009), gdy liczba gospodarstw była zróżnicowana. W pierwszym roku badań zbadano 15 gospodarstw, natomiast w drugim roku było ich 12, gdyż trzy gospodarstwa zrezygnowały z uprawy tej rośliny. Szczególną uwagę autorów pracy został objęty wpływ płatności dla plantatorów tego surowca na sytuację dochodową z omawianej działalności rolniczej. Badane gospodarstwa były zlokalizowane na obszarze dwóch powiatów w województwie mazowieckim, a mianowicie siedleckiego i sokołowskiego. Dane zebrano za pomocą kwestionariusza wywiadu, przeprowadzonego przez autorów pracy z kierownikami gospodarstw. Badania służące celom tej pracy były kontynuacją analizy ekonomicznej na tym obszarze gospodarstw, którą rozpoczęto w 2004 roku.

PŁATNOŚCI DLA PLANTATORÓW ZIEMNIAKÓW SKROBIOWYCH

Agencja Rynku Rolnego [Rynek ziemniaka 2008] w ramach WPR wspiera sektor ziemniaka poprzez:

- premie produkcyjne dla producentów skrobi ziemniaczanej,
- refundacje eksportu skrobi ziemniaczanej poza obszar UE,
- dopłaty dla przetwórców skrobi wykorzystywanej na cele niespożywcze (ze względu na utrzymującą się od 22 września 2006 roku zerową stawkę nie są obecnie realizowane).

Ze środków krajowych są finansowane płatności uzupełniające dla plantatorów ziemniaków skrobiowych oraz dopłaty z tytułu zużytego materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany.

Rynek ziemniaka jadalnego w UE nie podlega żadnym regulacjom. Pomocą objęto natomiast producentów i przetwórców skrobi ziemniaczanej. Tańsza i łatwiejsza w pozyskiwaniu jest na świecie skrobia z kukurydzy, dlatego dla krajów UE istotne stało się podtrzymanie rynku skrobi ziemniaczanej.

Systemem płatności dla producentów omawianego surowca objęci są plantatorzy, którzy w danym roku gospodarczym wyprodukowali i, zgodnie z warunkami umowy

kontraktacji, dostarczyli autoryzowanemu producentowi skrobi ziemniaki, przeznaczone do produkcji skrobi. Producenci skrobi są zobowiązani do zawierania z rolnikami takich umów na uprawę ziemniaków w ilości potrzebnej do wyprodukowania przydzielonego kontyngentu skrobi (dla Polski – 145 tys. ton).

Wartość płatności ustala się na podstawie ilości ziemniaków oraz odpowiednio zastosowanych stawek, których wysokość zależy od zawartości skrobi ziemniaczanej w dostarczonych ziemniakach. Wysokość stawek jest corocznie ogłaszana przez Radę Ministrów w stosownym rozporządzeniu. W roku gospodarczym 2007/2008, gdy przeciętna dla sezonu skrobiowość ziemniaków wynosiła 18-19%, plantator mógł uzyskać dopłatę w kwocie 50,61-53,47 zł/t ziemniaków skrobiowych.

W roku gospodarczym 2007/2008 wsparcie finansowe udzielone przez ARR wyniosło 26,2 mln zł do około 109,8 tys. ton skrobi zawartej w dostarczonych ziemniakach.

Według projektu Rozporządzenia w sprawie stawek płatności za ilość skrobi zawartej w ziemniakach skrobiowych na sezon 2008/2009, gdy przeciętna skrobiowość wynosiła 18%, plantatorowi będzie przysługiwała dopłata 47,72 zł za tonę ziemniaków, tj. o około 6%, mniej niż w roku gospodarczym 2007/2008.

KIERUNKI PRZEMYSŁOWEGO PRZEROBU ZIEMNIAKÓW W POLSCE

Ziemniaki w Polsce są przede wszystkim przerabiane na skrobię, susze oraz spirytus. Przetwórstwo ziemniaków w większym stopniu, niż rynek ziemniaków jadalnych, wiąże producentów charakteryzowanego surowca z jego odbiorcami, co jest wynikiem regulacji rynku skrobi ziemniaczanej, która od 1964 roku jest im poddana jako element rynku zbóż.

W ostatnich latach przerób ziemniaków na skrobię wykazuje zmiany (tab. 1).

Tabela 1. Przemysłowy przerób ziemniaków (tys. ton)

Table 1. Industrial production of potatoes (th. ton)

Kierunek przerobu Kind of production	2006/2007	2007/2008	2008/2009*
Na skrobię Starch	480	650	700
Na susze Dried potatoes	115	120	125
Na spirytus Spirit	97	73	80
Inne przetwory Others	720	700	730
Razem Together	1 412	1 543	1 635

*Prognoza.

Źródło: Rynek ziemniaka... [2008].

*Forecast.

Source: Rynek ziemniaka... [2008].

W sezonie 2006/2007, w porównaniu z poprzednim, tj. 2005/2006, odnotowano spadek (z 650 tys. ton) przemysłowego przerobu ziemniaków na skrobię, podczas gdy w sezonie 2007/2008 zanotowano wzrost do dokładnie takiego samego poziomu (tab. 2). Kampania 2007/2008 wykazała wyższy, niż w poprzednim sezonie, przerób tego surowca o około 35%. Mimo to został niewykorzystany kontyngent produkcji skrobi. Przerób ziemniaków na skrobię w sezonie 2008/2009 będzie prawdopodobnie trochę wyższy, niż w poprzednim okresie, ale również nie przewiduje się maksymalnego wykorzystania kontyngentu produkcji skrobi.

Tabela 2. Powierzchnia badanych gospodarstw, w tym ziemniaków skrobiowych
Table 2. Arable land included of starch potatoes

Wyszczególnienie Specification	2007/2008		2008/2009	
	gospodarstwo farm	ziemniaki skrobiowe starch potatoes	gospodarstwo farm	ziemniaki skrobiowe starch potatoes
Średnia powierzchnia (ha) Average area (ha)	36,7	5,8	37,8	6,3

Źródło: badania własne.
Source: own investigations.

Przerób ziemniaków na susze w prezentowanym czasie nie wykazuje większych zmian, podobnie jak w przypadku przerobu na spirytus. Przerób na susze i spirytus także będzie nieznacznie większy w sezonie 2008/2009, w porównaniu z poprzednim. Prognozuje się, że powróci niewielka tendencja wzrostowa przerabianych ziemniaków na pozostałe przetwory spożywcze.

WYNIKI BADAŃ

W pierwszym roku badań analiza opłacalności produkcji ziemniaków skrobiowych, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu płatności uzupełniających dla plantatorów tej rośliny, została przeprowadzona na podstawie danych pochodzących z 15 gospodarstw (5 w powiecie siedleckim, 10 w powiecie sokołowskim), natomiast w drugim – z 12 (odpowiednio 4 i 8).

Średnia powierzchnia gospodarstwa, a także ziemniaków skrobiowych, w analizowanym okresie wykazywała nieznaczne wahania. Nie mniej jednak należy zaznaczyć wyraźne zróżnicowanie powierzchni badanych gospodarstw, z których najmniejsze miało 10,00 ha U.R., podczas gdy największe 130,00 ha U.R. Tak wyraźne zróżnicowanie powierzchni, największe gospodarstwo trzynastokrotnie większe, w porównaniu z gospodarstwem najmniejszym, należy uznać za cechę pozytywną badanej próby.

W analizowanym okresie badań zanotowano zróżnicowane wyniki produkcyjno-ekonomiczne (tab. 3). Pierwszą różnicę wykazał plon ziemniaków skrobiowych, który w drugim roku badań był znacznie wyższy, średnio niemal o 5 t z ha. Na jego poziom w tym roku wpłynęły wyjątkowo korzystne warunki klimatyczne, które występowały w całym okresie wegetacji ziemniaków. Nie mniej jednak należy podkreślić, że w pierw-

Tabela 3. Wyniki produkcyjno-ekonomiczne uprawy ziemniaków skrobiowych
 Table 3. Production and economical results of starch potatoes production

Wyszczególnienie Specification	2007/2008	2008/2009
Plon (t/ha) – Yield (t/ha)	24,8	29,1
Zawartość skrobi (%) – Content of starch (%)	18,6	18,3
Ilość skrobi (kg) – Starch mass (kg)	4 613,0	5 325,0
Cena ziemniaków (zł/t) – Potatoes price (PLN/t)	196,4	191,6
Dopłata uzupełniająca (zł/t ziemniaków) – Added payment (PLN/t potatoes)	54,6	49,35
Cena z dopłatą (zł/t) – Price with added payment (PLN/t)	251,0	240,9
Przychód ze sprzedaży (zł/ha) – Income of output (PLN/ha)	6 224,8	7 010,2
Koszty materiału siewnego (zł/ha) – Costs of seed (PLN/ha)	1 420,0	1 400,0
Koszty nawożenia (zł/ha) – Fertilization costs (PLN/ha)	610,0	698,0
Koszty środków ochrony roślin (zł/ha) – Plant protection costs (PLN/ha)	495,0	506,0
Koszty transportu ziemniaków (zł/ha) – Transport costs of potatoes (PLN/ha)	870,0	950,0
Inne koszty bezpośrednie (zł/ha) – Other directed costs (PLN/ha)	830,0	890,0
Suma kosztów bezpośrednich (zł/ha) – Total direct costs (PLN/ha)	4 225,0	4 444,0
Koszty pośrednie (zł/ha) – Indirect costs (PLN/ha)	423,0	444,0
Koszty całkowite (zł/ha) – Total costs (PLN/ha)	4 648,0	4 888,0
Nadwyżka bezpośrednia (zł/ha) – Gross margin (PLN/ha)	1 999,8	2 566,2
Dochód rolniczy (zł/ha) – Farm income (PLN/ha)	1 576,8	2 122,2

Źródło: badania własne.
 Source: own investigations.

szym roku badań warunki te również nie powodowały strat w ich uprawie, co miało szczególne znaczenie dla zawiązania wysokiej skrobi w bulwach ziemniaków. Kolejna różnica dotyczyła ilości uzyskanej skrobi, której poziom jest ustalany jako iloczyn uzyskanego plonu ziemniaków i zawartości w nich skrobi. Ten wynik wskazywał, jak istotne znaczenia w uprawie omawianych roślin ma zawartość w nich skrobi. Ten czynnik produkcji warunkuje również uzyskiwaną przez plantatorów cenę za wytwarzane dobro, której wyższy poziom zaobserwowano w pierwszym roku badań. Stawka dopłaty dla producentów tego surowca, ogłoszona przez Radę Ministrów w pierwszym roku badań, była większa, co wynikało przede wszystkim z wyższego kursu euro.

Fakt przystąpienia Polski do UE stworzył korzystne warunki sprzedaży ziemniaków skrobiowych, poprzez wysoki poziom kursu euro, który ukształtował się na poziomie 4,30 zł. Wywarło to wpływ na ponad 30-procentowy wzrost poziomu dochodu rolniczego w pierwszym roku po akcesji. Czynnikiem równie istotnym w tym sezonie był bardzo wysoki plon ziemniaków, tj. 27,8 t/ha. Od tego roku zaczęto odnotowywać spadek wyników finansowych w badanych gospodarstwach, aż do deficytu, jaki miał miejsce w sezonie 2006/2007 [Ginter i Szarek 2008].

Na podstawie poziomu przychodów osiągniętych w porównywanych latach (tab. 3) można zauważyć, jak duże znaczenie w jego kształtowaniu miał osiągnięty plon ziemniaków. Pomimo wyższej ceny ziemniaków oraz dopłaty do tony skrobi w pierwszym roku badań, odnotowano w tym czasie niższą o ponad 12% wartość sprzedaży ziemniaków.

Rozpatrując koszty bezpośrednie (tab. 3) można zauważyć, że ich poziom w porównywanych sezonach wykazywał różnice. W drugim roku badań następował wzrost nakładów na produkcję, co było szczególnie zauważalne w przypadku nawozów, których ilość zwiększono o 14% oraz kosztów transportu ziemniaków skrobiowych, gdzie zaobserwowano dziewięcioprocentowy wzrost. Wyjątkiem w tej sytuacji okazał się koszt materiału siewnego, którego poziom był wyższy w pierwszym roku badań. Poziom kosztów pośrednich w badanych gospodarstwach był porównywalny.

W sytuacji braku dopłat uzupełniających dla plantatorów ziemniaków skrobiowych obliczone mierniki ekonomiczne w tabeli 3 (dochód bezpośredni, dochód rolniczy) kształtowałyby się inaczej, na niekorzyść rolników. W celu ich zobrazowania dokonano symulacji, w której założono, że rolnicy nie otrzymują dopłat. Uzyskano następujące wyniki, które zestawiono z wynikami faktycznie otrzymanymi:

	2007/2008		2008/2009	
1. Nadwyżka bezpośrednia (zł/ha)	1 999,8	645,7 *	2 566,2	1 131,6*
2. Dochód rolniczy (zł/ha)	1 576,8	222,7*	2 122,2	687,6*

*Wyniki bez dopłat.

Zaprezentowane obliczenia wyraźnie ukazały istotne znaczenie wpływu płatności dla plantatorów ziemniaków skrobiowych na wyniki produkcyjne w tej działalności. W pierwszym roku badań, gdzie otrzymano niższy poziom plonu (tab. 3), brak dopłat spowodował ponad trzykrotne obniżenie nadwyżki bezpośredniej, a w przypadku dochodu rolniczego zanotowano siedem razy niższy poziom. W drugim roku analizy sytuacja dochodowa plantatorów bez dopłat uzupełniających kształtowała się nieco lepiej. Nadwyżka bezpośrednia obniżyła się ponad dwukrotnie, a drugi prezentowany miernik obniżył się ponad trzykrotnie. Dane te ukazały, że dopłaty uzupełniające warunkują kształtowanie się opłacalności produkcji ziemniaków skrobiowych. Stanowią czynnik utrzymujący i zachęcający do produkcji tego surowca. Rola dopłat nabiera jeszcze większego znaczenia, jeśli weźmiemy pod uwagę koszty produkcji uprawy ziemniaków skrobiowych, które są wysokie, ponad 4000 zł w przeliczeniu na 1 ha. Można stwierdzić, że jest to uprawa wysokonakładochłonna, a zatem otrzymane z niej przychody muszą znacznie przewyższać poniesione nakłady na jej produkcję.

PODSUMOWANIE

Opłacalność ziemniaków skrobiowych jest zróżnicowana. Jest uzależniona od wielu czynników, do których należy zaliczyć przede wszystkim wysokość osiągniętego plonu, zawartość w nich skrobi, poziom ceny, a także wartość nakładów na ich wytworzenie. Badania wskazały, że na poziom opłacalności tej uprawy w sposób bardzo istotny

wpływają płatności uzupełniające, które otrzymują producenci ziemniaków skrobiowych w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. Należy stwierdzić, że ta forma wsparcia produkcji ziemniaków skrobiowych w znacznej mierze warunkuje podejmowanie prowadzenia omawianej działalności rolniczej w badanych gospodarstwach rolnych.

LITERATURA

- Ginter A., Soczewka I., Niewęglowski M., 2004. Implikacje przystąpienia do UE dla polskich producentów ziemniaków skrobiowych. Szanse i zagrożenia rozwoju polskich obszarów wiejskich w rozszerzonej UE. Wyd. AR, Szczecin.
- Ginter A., Szarek S., 2008. Income situation of starch potatoes producers in Poland. *Acta Sci. Pol. Oecon.* 7 (1), 83-90.
- Komorowska D., 2006. Rynek rolny po przystąpieniu do UE. *Zesz. Nauk. Akademii Podlaskiej w Siedlcach* 72-73, 87-92.
- Niewęglowski M., 2006. Ocena czynników wpływających na sytuację dochodową indywidualnych gospodarstw rolnych. *Zesz. Nauk. Akademii Podlaskiej w Siedlcach* 72-73, 141-147.
- Rynek ziemniaka – stan i perspektywy. 2008. Wyd. IERiGŻ, Warszawa.

INFLUENCE OF COMPLETED PAYMENT ON PRODUCTION PROFITABILITY OF STARCH POTATOES

Summary. Poland is a formal member of the European Union. New rules of Common Agriculture Policy (CAP), the same as in all countries belonging to the European Union (EU) operate on agricultural markets. The accession to the EU is beneficial for Polish starch potato producers due to the higher level of profits from productions and selling starch potatoes. The research showed, that completed payment for producers of starch potatoes is very important and they created the level of profitability of this plant.

Key words: potato starch, profitability of production, completed payment for potato starch producers, influence

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 31.03.2009

Do cytowania – For citation: Ginter A., Niewęglowski M., 2009. Wpływ płatności uzupełniających na opłacalność produkcji ziemniaków skrobiowych. J. Agribus. Rural Dev. 2(12), 45-51.